

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ І ПРАВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Затверджую

в.о завідувача кафедри конституційного
та адміністративного права, д.ю.н., проф

Беззубов Д.О. _____

Протокол № 1 від 29.08. 2022 р.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія права

Фото викладача

Викладач	Бурдоносова Марина Анатоліївна кандидат юридичних наук, доцент
Контактний телефон	
E-mail	kafedrkap@ukr.net
Навчальна дисципліна	Філософія права
Офіційна назва освітньої програми	Право
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	08 Право
Спеціальність	081 Право
Обсяг дисципліни в кредитах ECTS	3

Статус дисципліни (обов'язкова, вибіркова)	Вибіркова
Мета вивчення дисципліни	<p>Поглиблення та конкретизація знань з філософії та юридичних наук стосовно умов майбутньої професійної та правозастосовчої діяльності, формування нових знань з філософії права та розвиток правового світогляду й правової культури.</p> <p>Акцентується увага на єдності теорії і практики, впливі ідей і філософсько-правових концепцій на формування практик політичного та повсякденного життя індивіда і суспільства (у гуманістичній площині).</p>
Інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні (фахові) компетентності	<p>ІК Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, правових принципів, норм права.</p> <p>ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК12 Здатність до здійснення дослідницької діяльності на основі знання та критичного аналізу правових проблем</p> <p>СК12 Здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника.</p>
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ	
<p>МОДУЛЬ 1</p> <p>ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Методологічні питання філософії права</p> <p>ТЕМА 1. Предмет філософії права: еволюція поглядів, дискусії, визначення. Особливості філософсько-правового знання</p> <p>Право як засіб гармонізації суспільних відносин, його вольовий та імперативний характер. Одвічна сутність права – забезпечення і захист людської свободи, справедливості, рівності, визначення їхніх можливостей і гарантій. Філософсько-світоглядний сенс права та його роль у формуванні свободи особи та почуття відповідальності.</p> <p>Філософія права як світогляд, наука та навчальна дисципліна. Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Предмет філософії права: еволюція поглядів, дискусії, визначення. Основні питання філософії права. Коло проблем, що складають зміст філософсько-правової рефлексії: сутність права, метафізика і діалектика права, взаємовідношення держави, особистості та права, механізм забезпечення прав людини та предмет філософії права в історичному розвитку Філософія права в системі наук, її структура і функції. Сучасний стан викладання філософії права на юридичних факультетах університетів. Проблема методології філософії права.</p> <p>Філософсько-світоглядні основи багатоманітності визначень права. Поняття типу праворозуміння. Основні типи праворозуміння (легістський, природно-правовий, лібертарно-юридичний).</p>	

ТЕМА 2. Зародження філософсько-правової думки

Філософсько-правові уявлення давньогрецьких філософів. Формування міфологічних уявлень про право і державу (творчі здобутки Гомера і Гесіода); формування філософського підходу (вчення “семи мудреців”, Піфагора, Геракліта, Демокріта); реалістична інтерпретація права та політики софістами; логіко-понятійний аналіз права та держави Сократа та Платона; формування початкових форм емпірико-наукового вивчення держави і права, репрезентоване Арістотелем; формування початкових форм історико-політичного вивчення держави і права Полібієм; філософсько-правові ідеї Епікура та стоїків (доба еллінізму).

Середньовічні філософсько-правові погляди. Центральна проблема політико-юридичних знань: яка влада (організація) повинна мати пріоритет: духовна (церква) чи світська (державна). Ідеологічні конструкції, які мали визначальний вплив на зміст і формування філософсько-правових поглядів у цю епоху.

Особливості філософсько-правових ідей епохи Відродження і Реформації. Нова постановка питання про сутність права, яку віднайшла епоха Відродження. Звернення до людської індивідуальної волі, до волі розумної людини. Подолання антагонізму особи і природи мислителями Нового часу: людина і природа як учасники одного процесу розвитку природної еволюції.

ТЕМА 3. Становлення філософії права як самостійної науки

Філософія права як самостійна наука. Розробка філософії права як наукової теорії. Структура філософсько-правового знання. Історія становлення філософсько-правової методології та сучасний стан досліджень в галузі філософії права в Україні та світі.

Методологічні джерела сучасного європейського права: давньогрецька філософія права, римське позитивне право і християнська етика.

Теорія природного права як перша самостійна філософсько-правова система. Відмінність витоків права та підходів до його тлумачення в юридико-позитивістській та природно-правовій доктрині. Становлення та розвиток природно-правового мислення. Поняття природного права в історичному розвитку. Поняття та різновиди юснатуралізму. Класичні теорії та сучасні концепції природного права.

Загальна характеристика філософії права ХХ століття. Історичні умови, теоретичні джерела та етапи формування і розвитку філософії позитивізму. Філософсько-правові позиції Іммануїла Канта. Філософія права Гегеля. Марксизм та історична школа права.

Право як утворення держави, сукупність державно-владних примусових норм. Типи юридичного позитивізму (легізм, нормативізм, етатизм. Необхідність та взаємодія юснатуралістичної, натурфілософської, герменевтичної та позитивістської методології в юриспруденції. Розвиток вітчизняної філософсько-правової думки.

МОДУЛЬ 2

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Онтологічні, гносеологічні, аксіологічні аспекти правової філософії

ТЕМА 4. Онтологія права. Правова реальність та форми її буття

Вирішення проблеми буття права в руслі легістської, онтологічної та лібертарно-юридичної концепцій праворозуміння.

Онтологічні основи соціально-правової реальності.

Право в системі нормативно-ціннісних основ буття. Взаємозв'язок права як міри свободи окремих індивідів, родини, громади, громадянського суспільства та як міри свободи державно-організованого народу. Можливість і дійсність реалізації права в межах держави. Ідея народного суверенітету. Громадянське суспільство як форма реалізації ідеї

народного суверенітету. Взаємозв'язок і конкуренція народного і державного суверенітетів.

Структура правової реальності: правові установи, правові відносини, правова свідомість.

Природне і позитивне право як основні елементи правової реальності. Форми буття права. Право як: закон, припис, норма. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. Позитивне і природне право. Протиправний закон і неправове законодавство як ігнорування ідеалу свободи, рівності, справедливості.

ТЕМА 5. Аксиологія права. Право як цінність, найвищі цінності права

Особливості ціннісного підходу в дослідженні права. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Основний критерій цінності.

Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття та принципи. Право як утвердження цінностей в житті суспільства. Власна цінність права як методу цивілізованого вирішення конфліктів у суспільстві.

Право і мораль. Людина – головна цінність суспільства. Загальнолюдські цінності як цілі права. Життя, гідність, власність, свобода, рівність, справедливість як загальнолюдські та правові цінності. Система цінностей та їх відображення у праві.

Свобода як всезагальний принцип права. Свобода як цінність, що впливає з гідності. Натурфілософська і анархічна трактовка свободи. Свобода як можливість вибору. Свобода як пізнана необхідність. Свобода і відповідальність, діалектичні зв'язки між ними. Правові методи утвердження свободи і відповідальності у житті суспільства.

Справедливість як соціально-правова цінність. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології. Структура справедливості. Історія та сучасні концепції справедливості.

Рівність як ключове поняття в аксіології права. Норма права і проблема належно-ідеального. Загальне благо як моральна і правова цінність. Ціннісні орієнтації особистості як найважливіші елементи її внутрішньої структури. Правовий ідеал.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Філософські аспекти взаємодії особистості, права та влади

ТЕМА 6. Антропологія права

Антропологія права в системі правового знання. Виникнення філософської антропології. Основні поняття і принципи антропології. Вплив філософської антропології на розвиток правової думки. Поняття правової антропології, її місце в системі філософії права. Основні питання правової антропології. Антропологічні засади права: основні підходи.

Права людини як філософсько-правова проблема. Поняття особистості. Філософія про відносини між особистістю і суспільством. Природа людини і право. Антропологічні основи права. Гуманізм як принцип права. Право і воля людини як її влада над собою, своїми почуттєвими потягами та бажаннями.

Теорія природного права як підґрунтя філософсько-правового розуміння прав людини. Поняття, сутність та структура прав людини. Покоління прав: невідчужені права людини, соціально-групові, державно-національні. Зміст "природних", "священних", "невідчужуваних" прав людини.

Свобода і юридична відповідальність: суспільний та індивідуальний виміри. Гуманізм і проблема покарання.

Межа влади держави над людиною. Поняття правової, світської та суспільної держави у класичній філософії права. Теорія суспільного договору. Держава, її інституції як менеджер найнятий громадянським суспільством та людиною.

Теорія “громадянського суспільства”. Співвідношення громадянського суспільства та правової держави. Поняття перехідного суспільства. Філософське осмислення сучасного правового стану суспільства. Суб'єкти громадянського суспільства. Людина як елемент громадянського суспільства.

ТЕМА 7. Філософські аспекти взаємодії права та влади

Поняття, структура та види влади. Специфіка філософсько-правового підходу до влади, примусу, насилля та правоохоронної діяльності.

Філософські проблеми взаємодії права та державно-владних органів в період суспільно-політичної трансформації.

Дослідження діалектики влади, права і закону. Влада і управління, влада і демократія, влада і свобода: співвідношення в культурно-історичному процесі. Розподіл влад чи розподіл функцій по управлінню державою. Легальність та легітимність влади, їх співвідношення. Юридичні, економічні, соціальні гарантії проти зловживання владою. Влада та право у цивілізації майбутнього.

Політизація і ідеологізація права як перешкода ефективності правотворчості. Правовий нігілізм, деформації правосвідомості, рівень розвитку громадянського суспільства як відображення стану правотворчості. Філософські проблеми правосуддя.

Проблема морального вибору як вирішення конфлікту між метою та засобами діяльності, що знаходиться у співвідношенні з ризиком та морально-психологічною усталеністю до професійних деформацій.

Програмні результати навчання

РН 1 Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН 2 Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

РН 3 Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

РН 8 Оцінювати достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

Знати основні наукові проблеми філософії права; предмет і завдання філософії права; зв'язок філософії права з гуманітарними, соціально-економічними та загальною юридичними дисциплінами; основні наукові проблеми філософії права;

предмет і завдань філософії права; зв'язок філософії права з гуманітарними, соціально-економічними та загальною юридичними дисциплінами; природні і соціальні витoki права; методологію пізнання правової реальності та методологію юридичної практики; сутність правового суб'єктивізму, правового об'єктивізму та правового інтерсуб'єктивізму.

Вміти використовувати філософсько-правовий аналіз у практичній діяльності; орієнтуватися у початкових онтологічних, антропологічних, аксіологічних засадах сутності, походження та цивілізаційного призначення права;

спираючись на основні філософсько-правові підходи, аналізувати джерела права; визначати базові філософсько-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів права; на основі філософсько-правових знань прогнозувати розвиток суспільно-політичних змін, правосвідомості та правового життя в Україні.

Вміти застосовувати теоретичні знання для розв'язання практичних завдань, правильно

ПРН 9 Генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.	застосовує норми чинного законодавства; самостійно працювати з нормативно-правовими актами; вирішувати правові ситуації у сфері діяльності прокуратури; аналізувати й тлумачити норми діючого законодавства, правильно документувати результати.		
Форми поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль – 40 балів Проміжний контроль – 20 балів Підсумковий контроль – (залік) - 40 балів		
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ			
<p>Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамен, залік).</p> <p>Підсумкові бали = Загальна кількість балів (перед + Кількість балів за навчальної дисципліни підсумковим контролем) підсумковим контролем</p> <p style="text-align: center;">100 = 60 +40</p>			
ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS			
Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно («зараховано»)	A	« Відмінно » - теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80-89	Добре («зараховано»)	B	« Дуже добре » - теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані , всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома – трьома незначними помилками.
75-79		C	« Добре » - теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному

			сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконанні , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
65-74	Задовільно («зараховано»)	D	« Задовільно » - теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
60-64		E	« Достатньо » - теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімум критеріїв оцінки.
21-59	Незадовільно («не зараховано»)	FХ	« Умовно незадовільно » теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота що потребує доробки
1-20		F	« Безумовно незадовільно » теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки ,

			додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки
--	--	--	---

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреев Д.В., Вовк В.М., Івченко Ю.В, Павлишин О.В. Філософія права: актуальні проблеми та сучасні інтерпретації. – К.: НАВС, 2012. – 220 с.
2. Бандура О.О. Правознавство у системі наукового знання: Аксіологічно-гносеологічний підхід: монографія для науковців, виклад., аспірант., ад'юнкт., магістрант., студ. і курсант. юрид. навч. закл. та факульт. / О.О. Бандура. – К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2010. – 272 с.
3. Вовк В.М. Бівалентність римської правової дійсності: монографія / В.М. Вовк. – Полтава: Вид-во "Полтавський літератор", 2011. – 352 с.
4. Воронкова В.Г. Філософія глобалізації: соціоантропологічні, соціоекономічні та соціокультурні виміри: монографія / Валентина Григорівна Воронкова. – Запорізька держ. інженерна академія. – Запоріжжя : ЗДІА, 2010. – 272 с.
5. Гордер Юстейн. Світ Софії / 2-е вид., Пер. з норв. Наталії Іваничук. – Львів: Літопис, 2012. – 548 с.
6. Костицький М.В. Натурфілософія чи матеріалістична діалектика (до питання про методологію юриспруденції) / Костицький М.В. // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф., (Київ 23 квіт. 2010 р.) – К.: КНУВС, 2010. – С. 3-6.
7. Кравець В.М. Розмежування природного та позитивного права як методологічна основа порівняльних філософсько-правових досліджень / Кравець В.М. // Іменем Закону. Науковий вісник. – 2011. – № 1(9).– С. 3-8.
8. Левчук-Хмара М.В. Право в сучасному етико-філософському дискурсі: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.07 / Міла Василівна Левчук-Хмара; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 15 с.
9. Максимов С.І. Філософія права: сучасні інтерпретації: вибрані праці: статті, аналітичні огляди, переклади (2003-2010) / С.І. Максимов. – Х.: Право, 2011. – 336 с.
10. Мельничук Н.Ю. Категорії "злочин" та "покарання" у філософсько-правовому вимірі: монографія / Н. Ю. Мельничук; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : [б. в.], 2010. – 439 с.
11. Павленко Ю.О. Антропологічні виміри ідеології: автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04 / Павленко Юрій Олександрович; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2010. – 19 с.
12. Парасюк В.М. Філософські аспекти процесуальної діяльності слідчого : монографія / Василь Михайлович Парасюк. – Л. : Львівський держ. ун-т внутрішніх справ, 2010. – 240 с.
13. Титов В.Д. Філософсько-правові погляди Т. Джеферсона // Філософські та методологічні проблеми права. – 2011. – № 1. – С. 85- 93.
14. Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії: Матеріали Х ювілейної науково-практичної конференції. – К.: Національна академія управління, 2011. – 336 с.
15. Тімуш І.С. Інтегральний погляд на право: Монографія. – К.: Атіка, 2010. – 284 с.
16. Чміль Б.Ф. Категоричний імператив І.Канта як принцип взаємозумовленості моралі та права / Чміль Б.Ф. // Філософські, методологічні та психологічні проблеми права: тези доп. III Всеукр. наук.-теорет. конф., (Київ 23 квіт. 2010 р.) – К.: КНУВС, 2010. – С. 227-228.

17. Конституція України від 28 червня 1996 р. -. К.: Просвіта, 1996.; (Електронний ресурс). - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
18. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. (Електронний ресурс). - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1427-12>
19. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. (Електронний ресурс). - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
20. Закон України "Про приєднання України до Статуту Ради Європи" від 31 жовтня 1995р. (Електронний ресурс). - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
21. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 8 червня 1995 р. (Електронний ресурс). - Режим доступу: <http://zakonl.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
22. Рішення Конституційного Суду від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання).
23. Рішення Конституційного Суду від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України).